

LANDSCHAPSKRANT

Kleine en Grote Nete

nr.8 / jaargang 5 / voorjaar 2013

De landschapskrant van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wordt verspreid in de gemeenten Balen, Beerse, Dessel, Geel, Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Kasterlee, Lille, Meerhout, Mol, Olen, Oud-Turnhout, Retie, Turnhout, Vorselaar en Vosselaar.

REGIONAAL LANDSCHAP

Kleine en Grote Nete

IN DIT NUMMER:

- *Buiten-gewone plekjes*
- *Leve(n)de poel*
- *Fauna(r)akkers*
- *Midden-Kempen beweegt*
- *Het Gedroomde Landschap - Agenda*

IN DIT NUMMER

VOORWOORD	2
BUITEN-GEWONE PLEKJES	3
LEVE(N)DE POEL	4
FAUNA(R)AKKERS	6
MIDDEN-KEMPEN BEWEEGT	7
HET GEDROOMDE LANDSCHAP	8

COLOFON

Deze landschapskrant is een uitgave van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw en wordt tweemaal per jaar gratis verspreid in de 17 gemeenten van het werkingsgebied.

CONTACTADRES

Lichtaartsebaan 45
2460 Kasterlee
Tel: (014)85.90.23
info@rlkgn.provant.be
www.rlkgn.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw

REDACTIE

Bas Van der Veken, Joris Matthé,
Karlien Maes, Els Oostvogels, Steve Meuris, Hanne Govaers, Suzy Volckaerts, Leen Gielis

FOTO'S

Geert De Kockere, Tim Geuvels,
Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, Provincie Antwerpen
Departement Leefmilieu, Erfgoed Balen

VORMGEVING

Pigmalion vzw

DRUK

Drukkerij Baudoin, gedrukt op gerecycleerd papier met bio-inkt

MET DE FINANCIËLE STEUN VAN

Provincie Antwerpen,
de 17 gemeenten
en de Vlaamse overheid.

onroerend
erfgoed

VOORWOORD

Onze regio, de Kempen, is het gedroomde landschap. In vele opzichten. Als perifere regio ontsnapte het lang aan de aandacht van het centrale gezag, maar onder meer na de onafhankelijkheid van België kwamen grootse plannen en wilde dromen op de regerings-tafel. Sommige gingen niet door, andere dan weer wel, zoals het aanleggen van kanalen en vloeiveiden, het opnieuw uitbouwen van de kolonies, het zaaien van naaldbossen... Deze landschapselementen kleuren vandaag nog ons landschap.

En ook over de toekomst mogen we dromen. Omwille van zijn perifere ligging bleef de Kempen een gebied met uitzonderlijk veel open ruimte. Het behoort vandaag bij de belangrijkste landbouwgebieden én de grootste natuurregio's in Vlaanderen. En dat is een troef! Hand in hand met de economische ontwikkelingen in de streek kan het de basis vormen van een groene topregio in het hart van Europa.

Over dit en nog veel meer gaat Het Gedroomde Landschap, een cultuurproject waarvoor we samenwerken met de Warande en Ar-Tur. Via locatietheater, een tentoonstelling en een boek, een ontwerp-laboratorium ontdekken we hoe mensen vroeger en nu naar het landschap van de Kempen keken en kijken. Meer daarover in dit nummer.

Intussen gaan we gestaag verder met de praktijk. Via tal van projecten werken we samen met landbouwers, jagers, particulieren, verenigingen en gemeentebesturen om de Kempen nog mooier te maken. Ook u kan daarbij helpen! Lees snel verder en wie weet win jij wel een opknopbeurt voor een verrommeld plekje in je buurt, ligt er een fauna-akker in je straat of heb je een poel achter je huis!

Namens het vernieuwde bestuur van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, bestaande uit tientallen vertegenwoordigers uit uw provincie, gemeente en verenigingen voor landbouw, natuur, jacht en recreatie, wens ik u veel leesplezier!

RIK RÖTTGER

Voorzitter
Gedeputeerde voor leefmilieu

*Knotteam komt
voor een eerste keer
in actie!*

Gezocht: buiten-gewone plekjes

Ken je in je gemeente een slordig plekje dat wel een groene transformatie kan gebruiken of een ongebruikt lapje grond dat een fruitboomgaard, speelbosje of volkstuintje kan worden? Een kapelboom die ergens verstopt staat en tot een gezellig zithoekje kan omgetoverd worden of een wild graspleintje met ruimte voor nieuwe inwoners zoals bijen, vlin-
ders en vogels? Meld dan snel dit plekje aan als buiten-gewoon!

De vier Antwerpse regionale landschappen en landschapspark Zuidrand ijveren voor het behoud en herstel van het typische landschap, de natuur en de streekidentiteit. Samen gaan we op zoek naar 50 'verrommelde plekken' in de provincie Antwerpen die een groene opknabbeurt kunnen gebruiken. En daarvoor kunnen we uw lokale kennis goed gebruiken!

NOMINEREN

Iedereen kan daarom een plekje nomineren en dit tot en met einde mei. Een jury zal daarna per gemeente een shortlist aan 'Buiten-gewone plekken' voordragen. Vanaf het najaar kan het

grote publiek dan stemmen op hun favoriete verrommelde plekje in hun gemeente. Begin 2014 krijgt het winnende plekje van iedere gemeente een groene renovatie. Onder renovatie worden geen grote infrastructuurwerken bedoeld, maar eerder relatief kleine ingrepen om het plekje opnieuw buitengewoon mooi te maken.

Ken jij dus een verrommeld plekje dat een groene transformatie kan gebruiken? Meld dit plekje dan aan via de website www.buitengewoneplekjes.be!

Meer info:

*karlien.maes@rlkgn.provant.be,
tel. 014 85 90 23*

www.buitengewoneplekjes.be

Linde populairste kapelboom

Uit de eerste resultaten van de oproep rond kapelbomen binnen de provincie blijkt dat de linde de meest voorkomende kapelboom is in Antwerpen. De provincie en de vier Antwerpse Regionale Landschappen riepen de bevolking op om dit 'houtig erfgoed' bij kappelletjes mee in kaart te brengen. Niet minder dan 217 kapelbomen uit 29 gemeenten werden door enthousiaste vrijwilligers getraceerd. Momenteel voert de gemeente Hoogstraten de lijst aan met maar liefst 50 gevonden kapelbomen.

Benieuwd naar de resultaten? Neem snel een kijkje op www.provant.be/landschapkaart.

*Heb jij een kapelboom gezien
in de provincie Antwerpen die nog niet
is opgenomen in de inventaris?*

*Surf dan naar www.provant.be/erfgoedbomen
en help mee de inventaris te vervolledigen!*

Poelen zijn parels in het landschap en een bron van leven voor vogels, planten en amfibieën. Een poel is een kleine, ondiepe waterpartij, met glooiende oevers. Meestal zijn ze door de mens gegraven, op plaatsen die van nature nat zijn. Of ze ontstonden waar regen- en grondwater bleven staan. De poelen dienden om in water te voorzien of om het af te voeren. De plassen werden gebruikt als drinkplaats voor vee, voor huishoudwater, bevloeiing, om schapen in te wassen of als viskweekplaats.

Leve(n)de poel

De meeste poelen zijn oude veedrinkputten, maar er zijn ook putten met een bijzondere oorsprong. In de Kempen vind je zo nog heel wat putten die ontstaan zijn door het turfsteken of het winnen van moerasijzererts. Na het steken van de turf of het ijzererts bleven kleine langwerpige vijvertjes achter. Even bijzonder zijn de echelputten, om echels (bloedzuigers) te kweken voor medicinaal gebruik. Om de bloedzuigers te vangen werd een koe of paard in de put gejaagd. De echels zogen zich vast en konden 'geogost' worden. In Landschap de Liereman in Oud-Turnhout kan je zulke, speciaal aangelegde, echelkuilen nog vinden.

Deze gebruiken zijn natuurlijk lang niet meer actueel. Maar de landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden van deze kleine wateren zijn vaak nog groot.

Grote foto: pas gegraven poelen in Mol.

Kleine foto: graafwerken in Vorselaar.

Breedsmoel zoekt poel

Poelen worden nu om verschillende redenen gegraven. Twee belangrijke redenen zijn herstel van het historisch landschap en opvang van water voor amfibieënpopulaties. Poelen zijn onmisbaar als voortplantingsplaats voor kikkers, padden en salamanders. In en rond gezonde poelen en plassen concentreert zich een enorme verscheidenheid aan dieren en planten. Vaak zijn het heuse hotspots van leven in het landschap.

VOORTPLANTING

Elk voorjaar zoeken de amfibieën waterplassen op

om zich voort te planten. Vaak gaan ze terug naar de poel waarin ze geboren zijn. Belangrijk voor het evenwicht van amfibiepopulaties is dat de poelen dicht genoeg bij elkaar liggen. Zo kan er migratie ontstaan van de ene plas naar de andere en blijven de populaties genetisch gezond. Een groepje dieren dat geïsoleerd leeft, loopt veel meer risico om uit te sterven, bijvoorbeeld door ziekte of lokale vervuiling. Een landschap met voldoende natuurlijke verbindingen, zoals houtkanten, struiken en waterlopen, is nodig om migratie toe te laten. En fraai voor het landschap.

Al heel wat **bergen** verzet

Regionale Landschappen doen heel wat projecten rond landschaps- en biodiversiteitsherstel. Ook het graven of herstellen van poelen past in dit rijtje. Het voorbije jaar werden door de Regionale Landschappen in Vlaanderen al 2.000 poelen gegraven. Ook jouw Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete groef het voorbij jaar 7 poelen in Meerhout, Geel, Vorselaar en Mol. De aanleg van de poelen gebeurde in samenwerking met particulieren en verenigingen.

Wat kun **jij** doen?

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete zal ook in 2013 weer poelen graven of herstellen. Heb jij ook het idee een poel te graven of te herstellen of om een visvijver om te vormen naar een natuurlijke poel? Als aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt, kan het Regionaal Landschap ondersteuning bieden, ook financieel. We bekijken of de poel in de omgeving past en of de plek van nature waterhoudend is (we werken in geen geval met vijverfolie of kleitabletten). Verder is het de bedoeling de poel nadien op natuurlijke wijze te laten evolueren.

Geïnteresseerd in een poel?

Als de locatie geschikt is, zorgen wij voor de aanvraag van de vergunning, de aanbesteding en mogelijks ook voor financiële steun.

Meer info: els.oostvogels@rlkgn.provant.be, tel. 014 85 90 23.

Met de steun van
Agentschap Onroerend Erfgoed

Fauna(r)akkers

Binnenkort gaan we weer van start! Samen met 22 jagersverenigingen zaaien we in de periode mei tot augustus hopelijk evenveel fauna-akkers in als vorig jaar. We wrijven onze handen nu al warm want er staat 40 hectare of 400.000m² op het programma!

Fauna-akkers worden zomaar niet overal ingezaaid. Niet alleen dienen de bodemomstandigheden qua bemestingsgraad, structuur, samenstelling, vochtigheid... optimaal te zijn, fauna-akkers vervullen ook een missie link in het landschap. Zo kan een fauna-akker een veilige

ge doorgang voor wild betekenen om van plaats A naar B te gaan, een voedselbron zijn voor diverse diersoorten en het recreatieve karakter van de omgeving mee ondersteunen. Want wie ziet niet graag een veld vol kleurrijke, geurende bloemen?

TIJDELIJKE NATUUR

Een fauna-akker dient ook ter vervanging van een onrendabel stukje maïsakker, een moeilijk bereikbaar landbouwperceel...

Uiteraard is het niet de bedoeling om tuinen, bosdreeven of ecologisch waardevolle bermen in te zaaien. Deze landschappelijke structuren hebben op zichzelf hun functie. Het zijn net de akkers die weinig rendabel zijn voor de landbouw én in hun huidige functie weinig te bieden

hebben op ecologisch vlak die we omvormen tot een fauna-akker. De fauna-akkers die we vorig jaar inzaaiden zitten tjokvol zaden en knollen. Ze vormen, zelfs nu ze er wat verdroogd bijstaan, een goede beschutting voor kleine diertjes en dit tegen koude, regen en roofdieren. Afhankelijk van het zaadmengsel worden de akkers gemaaid of omgeploegd en waar gewenst opnieuw ingezaaid. Fauna-akkers zijn daarmee van tijdelijke aard. Je kan met andere woorden elk jaar opnieuw evalueren of en waar je ze gaat aanleggen. Tijdelijke natuur met een pittig karakter en dat voor elk seizoen!

Meer info:

*joris.matthe@rlkgn.provant.be,
tel. 014 85 25 14*

Met de steun van:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

Waterconservering? Maatwerk voor landbouwers

Het weer is vaak een boosdoener voor landbouwers. Weersomstandigheden zijn zelden ideaal en droogtes en lange natte periodes zijn eerder regel dan uitzondering. Als landbouwer is het in elk geval niet makkelijk om hier vat op te krijgen. Daarom zijn in het verleden al vele drainagegrachten gegraven om overvloedige regen af te voeren of boorputten om grondwater op te pompen bij droog weer. Waterconservering met behulp van stuwjes is een andere maatregel die landbouwers soelaas kan bieden. Zo kan water opgehouden of afgelaten worden in functie van de teelt en dragen boeren bij tot het voorkomen van wateroverlast stroomafwaarts. In januari 2013 startte het LEADER-samenwerkingsproject 'Kempense landbouwers in de weer voor een duurzaam waterbeheer'. Landbouwers uit Kasterlee, Lille en Oud-Turnhout kunnen zo actief deelnemen aan het project.

Meer info: Mathias Vanspringel van het agrobeheercentrum eco², mathias.vanspringel@agrobeheercentrum.be of leen.gielis@rlkgn.provant.be, tel. 014 85 90 23

Regio Midden-Kempen beweegt langs trage wegen

In het project 'Regio Midden-Kempen beweegt langs trage wegen' voorzien we in de gemeenten Balen, Geel, Lille, Meerhout, Retie en Vorselaar de heraanleg en opwaardering van een aantal trage wegen.

Door deze korte, verkeersveilige verbindingen natuur-technisch in te richten, behouden of versterken we het open, groene karakter, het landschap en de daarbij horende biodiversiteit van het Kempense platteland. Dat zorgt voor een aangename en kwalitatieve leefomgeving voor omwonenden en recreanten. Verder wordt de historische identiteit bevorderd door niet-beschermd erfgoed te ontsluiten door trage wegen.

In het voorjaar van 2013 pakten we de gemeente Retie en de stad Geel onder handen. In Retie staat het herstel van de Schansdijkbrug (foto) op het programma. De Schansdijkbrug loopt over de Looiendse Nete en is gelegen in het noorden van de gemeente Retie. Met het herstel van de Schansdijkbrug willen we de focus leggen op erfgoedherstel langs trage wegen.

In de stad Geel wordt de deelgemeente Oosterlo onder de loop genomen. Hier gaan we een beleevingsvol speelweefsel realiseren. Zo'n speelweefsel bestaat uit verschillende lagen: kindgericht netwerk, formele speelterreinen, kindvriendelijke publieke ruimte en voorzieningen. Trage wegen zijn het uitgelezen middel om deze verschillende lagen van het speelweefsel op een veilige en aangename manier te doorweven en te verbinden.

Meer info: hanne.govaers@rlkgn.provant.be,
tel. 014 85 90 23

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

Vaak schuilen er achter trage wegen tal van legendes en historische gebeurtenissen. Om dit stukje levend erfgoed niet verloren te laten gaan, heeft Annelies Delnooz alle buurtwegen van Balen en Olmen in kaart gebracht. Het resultaat hiervan is het prachtige boek 'Buurtwegen in Balen en Olmen' van Annelies Delnooz en uitgegeven in samenwerking met Erfgoed Balen, k.ERF en gemeente Balen.

Met de steun van Erfgoed Balen - Te bestellen via erfgoed@balen.be voor 45 euro

Kent u alle oude bossen van de Antwerpse Kempen?

De Antwerpse Kempen is een regio die vooral bekend staat om zijn duinen, heides en dennenbossen. Maar is dat altijd zo geweest? En hoe zag de streek er in het verleden dan wel uit? Welke eeuwenlange natuurlijke en culturele processen hebben dit landschap gekneed tot wat het vandaag is?

Sara Adriaenssens (VUB/UGent) snuisterde in oude archieven. Ze trok het veld in, op zoek naar getuigenissen, kaarten, oude foto's en de laatste zichtbare overblijfselen van menselijke activiteiten in het bos. Het werd een interessant kijk- en leesboek en tevens een goed werkinstrument voor de beheerders en beleidsmakers onder ons.

Het boek kwam tot stand met de steun van Ankona en provincie Antwerpen en wordt op 26 mei voorgesteld in het Natuur- en Landschapshuis (NALAH) in Zoersel. Geïnteresseerd? Vraag je uitnodiging aan via nalah@admin.provant.be. U kan die dag ook deelnemen aan de Dag van het Park of een 2de handsboekenmarkt 'Natuur, Bos & Landschap'.

Het Gedroomde Landschap

Van 15 tot 21 mei organiseren cultuurhuis de Warande, architectuurcentrum Ar-Tur en Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete het festival Het Gedroomde Landschap. Via locatietheater, een tentoonstelling, een doctoraat en een boek, een ontwerplaboratorium, een gesprek en een ontdekkingstocht... onderzoeken we hoe kunstenaars, ontwerpers en betrokken actoren naar verleden, heden en toekomst van het Kempense landschap kijken. Kan creatief ontwerpend onderzoek nieuwe inzichten bieden voor de toekomst van het landschap in de Kempen?

Geïnteresseerd of wil je zelf mee denken en dromen!? Kijk dan voor meer info op www.rlkgn.be, www.ar-tur.be of www.warande.be.

60 jaar Kempische natuurreservaten

De Zegge, de Snekensvijver en De Tikkebroeken zijn de drie oudste natuurreservaten in Vlaanderen. Ze liggen in de Kempen, in het gebied van de Kleine Nete op amper 10 kilometer van elkaar. Ze kwamen bovendien ongeveer tegelijkertijd tot stand, tussen eind 1952 en zomer 1954. Daarom wordt dit jaar 60 jaar Kempische natuurreservaten gevierd. In juni gaan in de drie gebieden feestwandelingen door. Iedereen welkom van 10 tot 16u.

- Zondag 16 juni: De Zegge, Mosselgoren 13, Geel. Afslag tussen fietsknooppunten 29 en 13.
- Zondag 9 juni: Tikkebroeken, Kluis, Kasterlee. Afslag tussen fietsknooppunten 89 en 28.
- 20 juni om 20u.: feestelijke avond gepland in het cultuurcentrum 't Schaliken, Grote Markt in Herentals.
- Zondag 23 juni: Snekensvijver, Lichtaartseweg Herentals of Herentalsesteenweg Kasterlee, tegenover Snekenshof. Tussen fietsknooppunten 14 en 29.

In de natuur is er weinig parkeergelegenheid. Kom dus bij voorkeur met de fiets!

Meer info:
www.activiteiten.natuurpunt.be

Cursussen

- Wat kruipt, springt, vliegt en zingt er in het Vennengebied? Ben je benieuwd naar het leven in en rond het Turnhouts Vennengebied, dan is deze cursus iets voor jou. Vanaf 25 maart, 11 lessen in BC Klein Engelandhoeve, Klein Engeland 35, 2300 Turnhout. Door Milieudienst Stad Turnhout, Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpuntafdeling Turnhoutse Kempen.
- In april start in samenwerking met Natuurpunt, een 6-daagse initiatiereeks Vleermuizen (theorie en praktijk). Meer info op onze website www.rlkgn.be of op www.natuurpunt.be.

Al 461 fans op Facebook! Jij toch ook al? Wil je op de hoogte blijven? Schrijf je dan in op onze nieuwsbrief door je gegevens te mailen naar info@rlkgn.provant.be. Neem ook een kijkje op onze website www.rlkgn.be.